

Sote-valinnanvapaus kuuluu maakunnalle, ei ”mökin mummulle”

Etelä-Saimaa, 18.12.2017

SUOMEN perustuslakiin säädettiin kauaskantoisesti kunnallinen itsehallinto-oikeus ja mahdollisuus maakuntaitsehallintoon noin 100 vuotta sitten. Kehityksen myötä kuntien vastuut ja velvoitteet kasvoivat. Euroopassa lähes poikkeuksetta meidän kuntien tärkeimmät tehtävät kuten terveydenhoito kuuluvat kuntien ja valtion välissä olevalle aluetasolle. Nuorena Suomessa tähän ei ole vielä päästy. Kehitystä on kuitenkin tapahtunut meillä asteittain oikeaan maakuntaitsehallintoa korostavaan suuntaan: Lääninhallitukset on lakkautettu, valtion piirihallintoviranomaisia on koottu ensin TE-keskuksiksi, sitten ELYiksi. Kunnat ovat luoneet maakuntatason kuntayhtymiä palvelujen tuottamiseksi.

Tämän kehityskulun tietoinen loppuunsaattaminen edellyttää visiona maakuntien itsehallinnon toteuttamista. Siinä kaikki edellä mainitut tehtävät organisoidaan suuren kunnan tapaan. Lähihistorian esimerkkinä meillä on Kainuun malli, joka käynnistettiin pääministeri Paavo Lipposen aikana.

Suomessa on Euroopan suurimmat kunnat. Keskimääräinen kuntakoko ylittää jo 16 000 asukasta, kun se on noin 5 000 asukasta. Palvelujen saatavuuden kannalta harvaan asutussa maassa tämä on jo ongelma.

Kuntarakennemuutoksen aikana ei puhuttu lainkaan siitä, että kilpailua pitäisi lisätä. Keskustelun siirtyessä maakuntauudistukseen kilpailun lisääminen on tullut joillekin hallintouudistusta tärkeämmäksi. Sekä nykytilanteessa että maakuntien itsehallintotilanteessa on mahdollisuus ja oikeus kilpailuttaa toimintoja ja lisätä näin harkitusti ja hallitusti yksityisen sektorin osuutta palvelujen tuotannossa.

”
Aikalisä jälleen kerran on parempi kuin huonon ratkaisun tekeminen.

ON todennäköistä, että nykyinen sote- ja maakuntauudistus ei kokonaisuutena etene.

Nykyinen valinnanvapauden ensisijaisuuden korostaminen jättäisi jälkeensä myöhemmin vaikeasti korjattavia virheitä. Aikalisä jälleen kerran on parempi kuin huonon ratkaisun tekeminen. ”Mökin mummulta” on liikaa vaadittu, että hänen pitäisi sairastaessaan va-

MAAKUNTAITSEHALLINTO nähdään meillä yksittäisten puolueiden valtapoliittisena ratkaisuna. Suomi syntyi vahvan kunnista ja maakunnista nousevan kansan tuella itsenäisyysjulistusta myöten. Silloin jotkut puolueet halusivat itsehallinnon sijaan korostaa kunningsvaltaa siinä onnistumatta. Vasemmistolle valtion roolin korostaminen on ollut luontaista. Jokaisen mielipiteen antajan intressi asiaan on pyrittävä tunnistamaan myös nykykeskustelussa ja nähtävä kokonaisuuden etu. Esimerkiksi vahvan keskushallinnon asiantuntijat näkevät asemansa uhatuksi ja pyrkivät ohjaamaan kehitystä siihen suuntaan, että heidän asemansa säilyy eikä todellista itsehallintoa verotusoikeuksineen synny. Yksityiset yritykset ottavat mielellään isännän paikan rengin sijaan.

KESKUSTELU on edennyt valtion piirihallintoviranomaisten kokoomisesta ja kuntarakennemuutoksesta valinnanvapauteen sen sijaan, että olisi päästy suoraan maaliin eli maakuntaitsehallinnon järjestämiseen suorine vaaleineen ja verotusoikeuksineen. Näin on aiheutettu paljon pysyvää harmia.

lita terveyskeskus tai sairaala. Sitä varten hänen tulee valita maakuntavaltuutettu ja maakuntajohtaja neljän vuoden välein. Heidän tehtävänsä virkakoneistonsa avulla on valmistella kilpailutukset ja ulkoistukset määrärajoiksi.

Ratkaisu tilanteeseen on maakuntauudistuksen maaliin vieminen verotusoikeuksineen siten, että tietty valtiontasajärjestelmä on mukana. Maakunnan on oimilla toimillaan voitava lisätä elinvoimaisuutta ja siten tuloja. Tämä tehtävä ei voi olla vain suurten kaupunkien, jos maakunnat vastaavat maakuntansa palveluista myös taloudellisesti.

Maakuntien tehtävä on uuden virkamiehistönsä avulla järjestää palveluita, kuten kunnat ovat järjestäneet. Tässä kontekstissa yksityisten palveluntuottajien kilpailuttaminen on luontevaa. Malli ei estä yksityisen kilpailukykyisen toimijan palveluita ainoana jossakin pienessä kunnassa. Kilpailuasetelma siis pitää olla, mutta hyvinvointivaltion mallin mukaisesti.

Yrjö Myllylä
Kirjoittaja on yhteiskuntatieteiden tohtori, alueellisen ennakkoinnin asiantuntija